

RUIMTE VOOR JURISTEN, Steven Stroeykens, *De Standaard*, 12 september 2003

De Europese ruimtevaart heeft dringend een forse injectie spijttechnologie nodig. Juridische spijttechnologie. Dat komt doordat in Europa het besef begint door te dringen dat ruimtevaart belangrijk is voor een land/landenblok dat hogerop wil in de 21ste-eeuwse wereld. Hoe kun je met de grote jongens in de veiligheidsraad mee discussiëren over massavernietigingswapens in Iran of Noord-Korea als je niet eens over eigen spionagesatellieten beschikt? Hoe kan je industrie miljardenwinsten maken met navigatiesystemen als alleen het Pentagon de sleutel van het GPS-netwerk van navigatiesatellieten in handen heeft?

Maar Europa begint wakker te worden. De Europese Commissie werkt aan een witboek dat de Europeanen zal oproepen om beduidend meer in ruimtevaart te investeren. Ruimtevaart staat uitdrukkelijk als een Europese bevoegdheid vermeld in één van de minder controversiële artikelen van het ontwerp van Europese grondwet waarover deze dagen gebakkeleid wordt. En er is al één project van start gegaan dat het goede voorbeeld moet geven: na enkele jaren ruzie over wie de baas mag zijn en wie de winst mag binnenhalen is nu eindelijk toch het werk begonnen aan het satellietnavigatiesysteem Galileo, de Europese concurrent van het Amerikaanse GPS.

Maar Europa zou Europa niet zijn als het allemaal zo eenvoudig was als meer geld uittrekken en daarmee satellieten bouwen en lanceren.

Want wie moet die satellieten bouwen en het ruimteprogramma beheren? Moet de Europese Unie een eigen versie van de Nasa oprichten? Dat zou dubbel werk zijn, want er bestaat al een soort Europese Nasa, de Esa (European Space Agency). Maar die Esa is een onafhankelijke internationale organisatie, géén EU-instelling. EU-lidstaat Luxemburg is géén Esa-lid, net als de toekomstige Oost-Europese EU-lidstaten, en de Esa telt in haar rangen ook landen als Zwitserland, die beslist niet willen dat het agentschap zich zou gaan inlaten met militaire projecten ten behoeve van de Europese Unie.

„De Europese Unie en de Esa zijn twee organisaties met een heel eigen bedrijfscultuur”, zegt Jan Wouters, hoogleraar internationaal recht aan de Leuvense Universiteit, die zopas voor studenten uit heel Europa een zomercursus over ruimterecht heeft georganiseerd. Juristen staan al te lekkerbekken bij de complicaties die de samenwerking of integratie van de Esa en de EU zal meebrengen. Wouters: „Het doet allerlei interessante institutionele problemen rijzen. Zo verplicht het basisverdrag van de Esa die organisatie voor de meeste van zijn projecten tot een politiek van *juste retour* : elk land krijgt grosso modo even veel terug in de vorm van contracten voor zijn ruimte-industrie als het aan de Esa betaald heeft. Maar dat komt meteen in aanvaring met de concurrentieregels van de Europese Unie. Het wordt interessant om te zien hoe men dat gaat oplossen.”

En niet alleen de EU-Esa-perikelen inspireren juristen. Er is op de zomercursus ook gedebatteerd over de commercialisering van de ruimtevaart, over de aansprakelijkheid wanneer een ruimtetuig neerstort, over het verzekeren van ruimteprojecten, over de gedragscode van astronauten aan boord van het internationale ruimtestation ISS -- en over wie de baas is aan boord --, over de deontologie van astronauten (zoals de vraag of ze hun bekendheid, die ze tenslotte te danken hebben aan de belastingbetaler, te gelde mogen maken) en over het eigendomsrecht in de ruimte. „Het onderwerp ruimterecht lijdt nog onder het vooroordeel dat het erg technisch en gespecialiseerd is, ” vindt Wouters, „maar het heeft een grote toekomst.”